

UNKARIN UUTISET

Magyar Hírek

4/2012

Tampereen Suomi-Unkari Seura ry:n jäsenlehti

22. vuosikerta

UNKARIN UUTISET

Magyar Hírek 4/2012

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta	3
Simo Koho: Miten minusta tuli Unkarinystävä?	5
Kielikurssille Zalaegerszegiin!	8
<i>Corvin</i> -kortteli	10
Uusi Kirja: vertailussa suomalaiset, unkarilaiset ja "toiset"	14
Uusi pirteä Budapest-opas	17
<i>Forralt bor</i> – "hehkuviini"	18
Budapestin joulumarkkinat	20
Kirjamessuilla Unkari oli lähempänä kuin koskaan!	23
Mikä Unkarissa vetoaa suomalaisiin?	26
Ajankohtaista	34
Osaston hallitus 2012	35

**KANSI: Joulumarkkinoiden vilinää Budapestin
Vörösmarty-aukiolla 16.11.2012.**

JULKAISIJA: Tampereen Suomi-Unkari Seura

INTERNET: <http://www.suomiunkari/osastot/wordpress/tampere>

TOIMITUKSEN OSOITE: Lindforsinkatu 16 A 40 33720 Tampere

E-mail: tor.takalo@gmail.com, tenho.takalo@uta.fi ja eija.kukkurainen@uta.fi

VASTAAVA TOIMITTAJA: Tenho Takalo

PAINOPAikka: Juvenes Print: Tampereen Yliopistopaino OY

22. vuosikerta Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Osaston tilinumero: **FI32 8000 2006 4310 26**

Puheenjohtajan palsta

Tätä kirjoittaessani syksy on pimeimmillään ja marraskuu näyttää sateisinta puoltaan. Onneksi jotain valoakin on jo näkyvissä: Tampereella valoviikot tuovat keskustaan kivasti kirkkautta ja muutkin jouluvalot ovat alkaneet valaista niin kauppoja kuin parvekkeita ja pihojakin. Joulun mainokset ja tarjoukset, pikkujoulut ja myyjäiset ovat ovelta – tai jo täydessä käynnissä. Toivotavasti tulee vielä luntakin ja saadan edes joksikin aikaa kaunis valkoinen talvi.

Kulunut syksy on tapahtumineen takana, joulun alun tapahtumat vielä edessä. Syyskuussa saimme ihailla kauniita unkarilaisia kansanpukuja ja taitavaa tanssia, kun **Rimóczin** pariskunta esitteli valmistamiaan Unkarin eri alueiden kansanpukuja ja tanssi lopuksi vielä muutaman näyttävän ja tulisen kansantanssin sekä opetti yleisölle unkarilaisia tansseja.

Lokakuun alussa parisenkymmentä Tampereella toimivaa ystävyysseuraa esitteli Metso-kirjastossa ystävyysmaataan ja omaa toimintaansa. Myös Tampereen Suomi-Unkari Seura oli kahden päivän ajan Metsossa kertomassa Unkarista, esittelemässä ystävämaatamme. Osa kävijöistä oli ehkä enemmän kiinnostunut tarjotuista karkeista, mutta osalla oli myös mielenkiintoisia kysymyksiä, joihin mekin Unkarin osalta yritimme parhaalla taidollamme vastata.

Saman kuun lopussa **Outi Hassi** esit-

teli samassa paikassa eli Metso-kirjastossa mielenkiintoisesti uusia unkarilaisia kirjoja. Outin esittelemistä kirjoista lainasin oitis *György Spirón Kevätmäyttelyn* ja *Outi Keskevaarin Budapest*-oppaan. Spirón kirja kertoo kiehtovasti ja samalla kuitenkin suoraan ja selvästi, millä tavalla syksyn -56 jälkeiset tapahtumat ja sosialistinen järjestelmä vaikuttivat erään Gyula Fátayn elämään.

Outi Keskevaarin opas antaa uusia vinkkejä Budapestin vierailuihin, joista lisää toisaalla tässä lehdessä.

Marraskuun alussa olimme vielä joulukolla kuuntelemassa ja katselemassa Kálmárin Kreivitär Marizaa ja hänen ihailijoitaan TTT:ssa.

Tulevista tapahtumista: *perinteiset joulumyyjäiset* Kalevan kirkolla ovat 29.11. klo 17 alkaen. Toivottavasti monet suuntaavat tuolloin Kalevan kirkolle, jossa ostosten ja arpajaisten lisäksi on tarjolla myös tulista gulassia.

Seuramme pikkujoulua vietetään tänä vuonna torstaina 13.12. klo 18 alkaen Suvantokadulla. Tervetuloa viettämään yhteistä pikkujoulua! Tarjolla on riisipuuroa, glögiä ja mahdollisesti muutakin juotavaa; kiltit saavat myös lahjan ja muuta ohjelmaakin lienee luvassa.

Juuri pikkujoulupäivänämme eli joulukuun 13. on Unkarissa *Lucan* (Lucian) -päivä. Se oli maaginen päivä, johon on liit-

tynyt monta taikaa. Lucan-päivänä aloitettiin muun muassa erikoisen *Lucan tuolin* (*Luca széke*) valmistus; tuolia valmistettiin hitaasti, sen piti valmistua vasta jouluksi. Kun tuolin kanssa sitten meni joulun keskiyön messuun ja istui tai seiso tuolille, niin näki kaikki kirkossa olevat noidat! Kansatiedon mukaan Lucan-päivänä ei saanut tehdä mitään tärkeätä työtä. Jos esim. kehräsi tuona päivänä, niin käsi oli kipeä koko vuoden. Jos taas kutoi Lucan-päivänä, niin kudonta ei valmistunut koskaan. – Koska mitään suurta työtä ei saa aloittaa tai tehdä tuona päivä, niin onkin parempi tulla pikkujouluumme! Tervetuloa niin suuret kuin pienetkin!

Vaikka ensi vuosi onkin vielä kaukana, niin jotakin tietoa on jo tulevasta. *Tampereen ja Miskolcin* välinen *ystävyysskaupunkisuhde* täyttää nimittäin ensi vuonna 50 vuotta. Tampereen kaupunki on myös huomannut tämän ja kutsunut yhteistyötahoja suunnittelemaan, minkälaista huomioimista ja juhlintaa täällä Tampereella tuolloin voitaisiin järjestää. Seurammekin on saanut kutsun tähän suunnittelutiimiin.

Toivomme tietenkin, että keksitään ja saadaan aikaiseksi sellaisia tapahtumia, joihin mahdollisimman monet, niin nuoret kuin vanhat – keski-ikäisiäkään unohtamatta – mielellään tulisivat mukaan. Hienoa olisi, jos Miskolc huomattaisiin vuoden mittaan Tampereella laajasti eri tahoilla ja ystävyyskaupungistamme saataisiin tänne monenlaisia vieraita! Jos sinulla on tämän 50-vuotisjuhlinnan tai jonkin muun Unkariin liittyvän asian suhteen ideoita, kommentteja, kysymyksiä tai muuta mielessä, ota rohkeasti yhteyttä, viemme asioita eteenpäin!

Toivon ja toivottelen kaikille oman seuran, naapuriyhdistysten ja Suomi-Unkari Seuran jäsenille sekä muille tämän lehtisen lukijoille oikein hyvää ja rauhallista joulua sekä onnellista ja mielenkiintoista tulevaa vuotta! ***Kellemes karácsonyi ünnepekét és BUÉK!***

Irmeli Kniivilä
Tampereen Suomi-Unkari Seuran puheenjohtaja

Miten minusta tuli Unkarinystävä?

Ensimmäinen kokemukseni Unkarista on vuodelta 1963. Silloin johdin bussimatkaa partiolaisten maailmanjamboreelle Kreikkaan. Tutustuimme Unkariin kahden päivän ajan valtion antaman oppaan avustuksella. Opas tuli mukaamme Itävallan rajalla ja poistui siirtyessämme Jugoslavian puolelle. Valtion opas tarkkaili meitä myös camping-alueella. Ihastus Unkariin kuitenkin syttyi.

Unkari-ihastuksen kannalta oli erinomainen asia, että seitsemän vuotta myöhemmin kirkkoherra **Paavo Viljanen** halusi

---

Béla Csepregi ja minä olemme v. 1991 seurakuntaneuvoston jäsenten kanssa yhteiskuvassa. Vasemmalla puolellani on tohtori Anna Bohár, seurakuntaneuvoston maallikkojohtaja. Meidät kukitettiin jumalanpalveluksen jälkeen, koska Béla oli ollut 40 vuotta Sárszentlőrincin kirkkoherrana ja minä olin juuri täyttänyt 50 vuotta.

minut nuorisopapikseen Kalevaan. Viljanen oli lukuvuoden 1931–32 stipendiaattina Luoteis-Unkarissa **Sopronin yliopiston** teologisessa tiedekunnassa. Vastaavasti unkarilainen pappi **Béla Csepregi** oli Helsingin yliopistossa lukuvuoden 1938–39.

Henkilökohtaisista institutionaalsiin suhteisiin ...

Nämä pappismiehet ystävystyivät keskenään ja tietysti myös toistensa maihin ja kansoihin. Kun sitten Paavo Viljasesta tuli Kalevan seurakunnan kirkkoherra ja Béla Csepregistä **Sárszentlőrincin** kirkkoherra, Suomi-Unkari-rakkaus siirtyi myös näihin seurakuntiin. Paavosta tuli myös Kalevan kirkon rakentaja, ja kun kirkko vihittiin vuonna 1966, oli juhlassa kunnavieraina Bélan Csepregin vaimo ja tytär. Béla itse ei silloin saanut matkustuslupaa.

Seurakunnan pappina sain ensimmäisen kerran olla mukana seurakuntamatkalla Unkariin vuonna 1974. Matkan vetäjänä oli monille tamperelaisille tuttu Unkarin ja unkarinkielen tuntija **Ulla-Sirkka Kontio**. Hänen johdollaan sain sitten myöhemmin oppia myös Unkarin kielen alkeet.

Vaikka Paavo Viljanen kuoli jo vuonna 1973, hänen kylvämänsä Unkariystävyyden Kalevassa alkoi kantaa hedelmää. Epävirallisia yhteyksiä syntyi Kalevan ja Sárszentlőrincin välille lukuisia. Sain olla valmistelemaan seurakuntaneuvoston sihteerinä ystävyysseurakuntasuhteen solmimista. Kun sitten vuonna 1981 Unkarin kommunistipuolue antoi luvan solmia virallisia ystävyysseu-

rakuntasopimuksia Unkarin evankelisen kirkon ja Suomen kirkon seurakuntien kesken, olivat Kalevan ja Sárszentlőrincin seurakunnat ensimmäisiä.

... ja päinvastoin

Myöhemmin sain perheeni kanssa viettää kolmena kesänä lomaa **Balatonszárszóssa**, Unkarin evankelisen kirkon lomapaikassa. Näillä matkoilla myös tyttäreemme Kristiina sai innostuksen Unkariin. Sittemmin olemme matkailleet Unkarissa useinkin. Formulakisoja Hungaroringillä olemme käyneet katsomassa toistakymmentä vuotta. Lapsenlapsemme Max on myös ollut mukana Unkarissa jo kolme kertaa.

Syksyllä 1991 olin Budapestin teologisessa akatemiassa kolme kuukautta stipendiaattina. Silloin opin teho-opetuksella Unkarin kieltä kolmessa kuukaudessa enemmän kuin aikaisempina kolmena vuonna yhteensä. Sain tutustua laajasti myös Unkarin seurakuntiin ja muuhun kirkolliseen elämään. Unkarin kulttuuri ja historia tulivat tutuiksi. Mahtui tuohon jaksoon myös viininkorjuuta ja muuta retkeilyä ystävien opastuksella. Teologisessa akatemiassa ehdin kuunnella vain muutaman luennon, mutta lukukauden avajaiset olivat mieleenpainuva kokemus.

Kirkkojen väliset suhteet

Suomen ja Unkarin kirkkojen virallisten suhteiden voidaan sanoa alkaneeksi vuonna 1921 Berliinissä pidetyssä **World Alliancen** kokouksessa. Siellä Unkarin kirkon Bányan hiippakunnan piispa **Sándor Raffay**

ja professori, sittemmin piispa, **Jaakko Gummerus** sopivat virallisten suhteiden solmimisesta. Ensimmäisiä tuloksia tästä oli stipendiaattien vaihdon alkaminen.

Suomalais-ugrilaiset pappeinkokoukset Unkarissa, Transilvaniassa, Suomessa ja Virossa ovat olleet merkittävä osa myös unkarilaisista yhteyksistä. Konferenseissa oppi tuntemaan paljon uusia pappisystäviä, joita sitten on saanut tavata eri yhteyksissä.

Ensimmäinen suomalais-ugrilainen pappeinkokous pidettiin 1937 Budapestissa. Siihen osallistui pappeja myös Virossa. Toinen maailmansota ja sen jälkeinen aika katkaisi kirkkojemme väliset yhteydenpidot pitkäksi aikaa. Vasta 1960-luvulla yhteydet alkoivat elpyä. Myös pappeinkokouksia alettiin taas järjestää ja pääsin myös itse niihin osallistumaan. Merkittäväksi kokoukseksi

Kuva ystävyysseurakuntamatka Sárszentlőrinciin 1990-luvun alkupuolella. Olimme siellä juhannuksen aikaan ja unkarilaiset ystävät järjestivät juhannusjuhlan ja -kokon.

---

muodostui Iisalmessa 1981 pidetty kokous. Siellä **Ulla-Sirkka Kontio** Kalevasta ja **Béla Csepregi** Sárszentlőrincistä tekivät aloitteen ystävyysseurakuntasuhteiden solmimisesta. Pappeinkokouksia on järjestetty lähes säännöllisesti neljän vuoden välein. Kokoukset järjestettiin aikoinaan pääasiassa Suomessa ja unkarilaiset papit olivat mukana henkilökohtaisten kutsujen avulla.

Poliittisen tilanteen helpottuessa pitempään oli taas myös Unkari. Vapaassa Virossa ensimmäinen pappeinkokous järjestettiin vuonna 1993. Transilvanian Kolozs-

värissa pappeinkokous pidettiin 2004. Sinne suomalaiset matkasivat Unkarin kautta ja avustivat inkeriläisten pappien matkustamista. Tämän vuoden syyskuussa Tartossa pidetyssä pappeinkokouksessa päätettiin järjestää suomalais-ugrilainen pappeinkokous ensimmäisen kerran Venäjällä Inkerin kirkon isännöimänä.

Unkari on avartanut omaa kokemuspieriäni

Ystävyysseurakuntamatkojen kautta olen oppinut valtavan määrän asioita Unkarista ja myös Suomesta. Unkarilaisen ryhmän vierailuja Suomeen suunnitellessani ja toteuttaessani olen tutustunut myös oman

maan nähtävyyksiin, historiaan ja kulttuuriin paljon enemmän kuin muuten olisi tullut tehdyksi. Tosin on tunnustettava, että tiedän enemmän Budapestista kuin Helsingistä. Kaiken kaikkiaan erilaisia Unkarinmatkoja on vuosikymmenien aikana kertynyt yli 100, parhaimpina vuosina neljä matkaa.

Unkariystävyydessäni on runsaasti kirkollista yhteyttä ja kokemuksia. Sen kautta olen kuitenkin saanut ystäväystyä mielenkiintoisten ihmisten kanssa. Olen saanut elää monenlaisia asioita aivan kuin sisältä päin, ollen niissä osallisena enkä vain tarkkailijana. Pappisurani ja koko elämäni on saanut Unkariystävyydestä mittaamattoman arvokkaan sisällön.

Kielikurssille Zalaegerszegiin!

Missä Sinä olet kesällä 2013 heinäkuun loppupuolella? Voitko osallistua kielikurssille Unkarin Zalaegerszegissä?

Budapestin Kalevala-ystävyyksiiri on organisoinut jo kahden vuosikymmenen ajan kielikursseja, joissa suomalaiset opiskelevat unkaria ja unkarilaiset suomea. Kun kurssit on sijoitettu viime vuosina Unkarin maaseutukaupunkeihin, yhteistyötahona on tavallisesti ollut paikallinen Suomenystävien yhdistys. Edellinen kurssi oli Balatonin lähellä Tapolcassa, seuraava kurssi toteutetaan

heinäkuun loppupuolella 2013 Lounais-Unkarin Zalaegerszegissä. – Opiskelijat sijoitetaan ilmoittautumisen yhteydessä annetun informaation perusteella sopivaan tasoryhmään. Ryhmien kokoonpanoa tarkistetaan kurssin alkupäivinä ryhmän homogeenisuuden varmistamiseksi ja optimaalisen ryhmädynamiikan luomiseksi.

Seuraavassa on Tapolcan jatkoryhmän opetussuunnitelman ulkopuolinen “sopeutettu työnäyte” eli yritys suomalaisen runon kääntämiseksi.

Suomalainen

Suomalainen on sellainen, joka vastaa kun ei kysytä,
kysyy kun ei vastata, ei vastaa kun kysytään,
sellainen joka eksyy tieltä, huutaa rannalla
ja vastarannalla huutaa toinen samanlainen:
metsä raikuu, kaikuu, hongat humajavat.
Tuolta tulee suomalainen ja ähkyy, on kuin löylyssä ja ähkyy
kun toinen heittää kiukaalle vettä.
Sellaisella suomalaisella on aina kaveri,
koskaan se ei ole yksin ja se kaveri on suomalainen.
Eikä suomalaista erota suomalaisesta mikään,
ei mikään paitsi kuolema ja poliisi.

(Jorma Etto, kokoelmasta Ajastaikaa, 1964)

A finn

A finn olyan, aki válaszol, amikor nem kérdeznek,
kérdéz, amikor nem válaszolnak, nem válaszol, amikor kérdeznek,
olyan, aki letéved az útról, kiált a tóparton
és a tóparton egy másik ugyanolyan kiált:
az erdő harzog, zeng, fenyők zúgnak.
Onnan jön a finn és zihel, zihel mint a szaunában
amikor egy másik vizet önt a kövekre.
Egy ilyen finnek mindig van a haverja,
soha sincs egyedül, és az a haver finn.
És egy finnt egy másik finntől semmi sem választ el,
semmi, csak a halál és a rendőrség.

Fordítók: Tenho Takalo, Zoltán Gere ja Gábor Mezős; Tapolca, 2011

Tein tämän runon raakakäännöksen Suomessa kesällä 2011 ennen lähtöäni Tapolcan kielikurssille, sillä ajattelin, että meillä pitäisi olla jotain ”kättä pitempää” iltahetkien ratoksi. Näytin käännösyrittystä eräänä iltana opettajallemme Gáborille ja keskustelimme sanavalinnoistani hetken. Hänen mielestään se olisi muutamien korjauksin lähestulkoon kelvollinen. Nuori kääntäjäni Zoltán oli hiukan toista mieltä ja teki radikaalimpia korjausehdotuksia ja perusteli ne myös hyvin. Lopputulos on tässä. – Itse asiassa Eton runo on käännetty unkariksi jo paljon aikaisemmin ainakin

kertaalleen, mutta sitä käännöstä ei ollut mi-
nulla Suomessa eikä ”käännöstiimillämme”
Unkarissa käytettävissä. Niinpä lopputulos
on syntynyt ilman aiemman käännöksen
antamia vaikutteita.

Tällä käännöksellä oli lopulta myös
käyttöä, sillä Unkarin kielen jatkoryh-
mämme puhekuoro esitti sen yhtenä oh-
jelmanumeronaan kurssin päättäjäisten
yhteydessä. Taisi kuitenkin käydä niin, että
me suomalaiset esittäjät nautimme siitä
enemmän kuin kuulijat!

Tenho Takalo

Corvin-kortteli

Entinen **Fransiskaanien aukio**, **Ferenciek tere**, sai 1.7.2011 alkaen virallisesti uuden nimen, jos kohta kaupungin päätös asiasta oli tehty jo huhtikuussa. Uudeksi nimeksi tuli **Corvin-kortteli**, **Corvin negyed**.

Nimenvaihtoon oli useitakin syitä, kaupunki ja sen uusi poliittinen johto halusi nimenvaihdolla muistuttaa vuoden 1956 tapahtumista. Silloinen **Corvinin kuja**, Kaarikadulta tuleva ja Corvin-elokuvateatteria ympäröivä katu, **Corvin köz**, jäi kaupunkilaisten mieleen eräänä keskeisenä vastarintapesäkkeenä. Paikka oli strategisesti tärkeä **Üllői-kadun**, **Üllői út** (aiemmin nimenä oli **Vörös hadsereg útja**, **Puna-armeijan katu**) ja **Suuren kaarikadun**, **Nagykörút** risteyksen tuntumassa. Risteysalueen kaakkoispuolella Üllői-kadun varrella oli Corvin-korttelin vastapäisessä korttelissa vielä **György Kiliánin** mukaan nimetty kaarsarmialue, sekä eräs vastarintapesäke.

Vuoden 1956 tapahtumista kertovissa kuvissa on risteysalueelle ja sen välittömään läheisyyteen Suurelle kaarikadulle sekä Üllői-kadulle tuhottu lukuisia Puna-armeijan moottoriajoneuvoja, tykkejä ja rynnäkötykkeitä sekä panssareita ja kuorma-autoja, ja risteysalueen talot ovat kärsineet suuria vaurioita tykistötulessa. Toinen syy nimenvaihtoon oli itse Corvin-elokuvateatteri, jota pidetään myös *arthouse cinema*-teatterina ja joka pitkään oli ainoa Unkarin elokuvateatteri, jossa oli useita saleja. Kolmas – ja

ehkä sittenkin tärkein – syy oli teatterin taakse lokakuussa 2010 valmistunut uusi ostoskeskus, **Corvin Plaza** ja sen viereinen moderni toimistorakennus, jotka yhdessä uudistetun elokuvateatterin kanssa täysin muuttivat korttelin ilmeen.

Myös Corvin -aukiota ympäröivien talojen sisäpihan julkisivut on korjattu. Jos kiertää koko Corvin -korttelin, havaitsee, että esim. korttelin pohjoisreuna, joka rajautuu **Práter**-katuun, on osittain purettu ja osittain odottaa pikaista entisöintiä. **Kisfaludy**-katu elokuvateatterin ja ostoskeskuksen välissä on kävelykatu, mutta seuraava katu, **Vajdahunyad utca**, ostoskeskuksen toisella puolella on jälleen ”muutoksen aluetta”; nuutuneet kerrostalot rapistuneine tiiliseinineen ja rappauksineen odottavat pikaista korjausrakentamista.

Kaupungin päätös nimenvuotoksesta tuli otolliseen aikaan, sillä kauppakeskuskiinteistön rakennuttaja oli valmis maksamaan nimenvuotoksen kustannuksista keskeisen osan. Karttojen uusimisen ohella esim. raitiovaunu-, metro- ja bussilinjojen pysäkkejä ja asemia koskeva informaatio oli muutettava ja mm. metrolinja M3:n asemia koskevat tiedot oli ajantasaistettava.

Jos satut liikkumaan Budapestin keskustan kaakkoisosassa, **Józsefvárosissa**, ja suunnittelet tutustuvasi vaikkapa Üllői-kadun **Taideteollisuusmuseoon**, **Iparművészeti múzeum**, et voi olla havaitsematta

aukion vastapäisessä reunassa olevan kujan suulla olevaa suurta kuparista viittaa, jossa on lyhyesti vain sana: *Corvin*. Jos Sinulla on puoli tuntia ylimääräistä aikaa, tutustu myös Corviniin!

Corvin-elokuvateatteri

Korvin köz, Corvin-kuja on tänäänkin Suurelta kaarikadulta, jonka eteläosan nimenä on **Ferenc kőrút**, korttelin sisään johtava 30 metriä pitkä kuja, joka haarautuu kiertämään korttelin sisällä olevaa aukion ja sen keskellä olevan elokuvateatterin. Elokuvateatteri on massiivinen rakennus korttelin sisäpihalla, mutta tänään aukiolle tulija ei enää näe sen takana asuinkerrostaloja vaan punatiilielementeistä ja lasista rakennetun toimistoko-

lossin ja sen vierellä vielä vaikuttavamman teräs- ja lasirakenteisen ja monikerroksisen ostoskeskuksen eli em. Corvin Plazan. Elokuvateatteri uudistettiin täysin 1996, myös aukion talot on peruskorjattu ja restauroitu ulkoa pieteetillä.

Teatterin kivijalka on tiilenpunainen, seinät keltaiset ja ikkuna-aukot, ovenpielet stukkokoristeet, erilaiset koristelistat ja seinäpintaa kerroksiksi jakavat levennykset, sekä päätykolmio ovat valkoisia. Päätykolmion molemmin puolin on vielä suuret sähköiset näyttötaulut, joissa mainostetaan paraikaa esitettäviä elokuvia.

Sisältä elokuvateatteri on kuin mikä tahansa vastaava moderni teatterikompleksi: kiiltäviä pintoja, terästä, lasia, värit

Edellisellä sivulla Corvin-teatteri, jonka varsinainen sisäänkäynti jää vasemmalle kuvan ulkopuolelle, ja aukiota reunustavia taloja. Takana oleva ostoskeskus ei näy kuvassa. Vasemmalla Pestin rakareiden, a Pesti srácok, muistomerkki vuodelta 1996. Oikealla Ilona Szabólle omistettu reliefi ja marmoritaulu havuseppeleineen.

valkoista ja mustaa sekä värikkäitä mainoksia ja kaiken yllä popcornin tuoksu. Salit taas muistuttavat siitä, että kysymys ei ole ihan tavallisesta teatterista. Saleja ei ole vain numeroitu vaan niillä on myös nimet: 1 – *Korda Sándor*; 2 – *Kabos Gyula*; 3 – *Karády Katalin*; 4 – *Jávor Pál* 5 – *Latabár Kálmán*; 6 – *Radányi Géza*; kaikki tunnettuja 1900-luvun alkupuolen ja puolivälin tuottajia, ohjaajia ja näyttelijöitä!

Kansallinen muistomerkki

Paikka ei ole vierailun ”väärsti” pelkäs-

tään elokuvateatterin takia vaan erityisesti siksi, että teatterirakennuksen ulkoseinät ovat täynnä marmorisia muistolaattoja reliefeineen. Vuoden 1989 jälkeen monet Corvin-korttelin taistelijat ja taisteluissa menehtyneet ovat saaneet nimensä teatterin ulkoseinää kiertäviin muistolaattoihin.

Monien kuolinvuosi on 1956, 1957 tai 1958, monet ovat syntyneet 1930-luvulla eli he ovat olleet silmiinpistävästi nuoria, nuoria aikuisia tai aikuisuutensa kynnyksellä. Kun amerikkalainen TIME-lehti julkaisi aikoinaan vuosittain kannessaan kuvan ”vuoden henkilöstä”, niin vuonna 1956 se oli fiktiivinen hahmo: *Hungarian Freedom Fighter*,

unkarilainen vapaustaistelija. Konepistoolia kädessään pitävän nuorukaisen takana on huivipäinen tyttö ja baskeripäinen teinikäinen poika. Tuo poika lienee ollut elokuvateatterin edustalla olevan patsaan esikuva: tämäkään taistelija ei ole vielä aikuinen mies. Patsas, joka on pystytetty *Pestin rakkareille, a pesti srácok emlékére*, on kuvanveistäjä **Lajos Györfin** työ vuodelta 1996. Itselleni erityisen koskettava oli 17-vuotiaana kaatuneen **Ilona Szabón** muistolaatta. Muistolaattojen mukaan taisteluissa kaatuneiden

ja teloitettujen tai kuolemaan tuomittujen joukossa on tavallisia työläisiä, mutta on myös lääkäreitä, sotilaita, ay-aktiiveja ja poliitikoita. – Tästä teatterista on syntynyt kahdessa vuosikymmenessä kansallinen muistomerkki, joka pysäyttää niin tarkoituksella paikalle tulleen kuin satunnaisen kävijänkin. Lähes jokaiseen muistolaattaan on ripustettu seppäle, sillä tätä kirjoitettaessa vuoden 1956 kansannousun 56. vuosipäivästä on kulunut vain muutama viikko.

Monet ovat käyneet **Rákospalotán** uuden keskushautausmaan kaukaisimman kolkan palstoilla 298, 300 ja 301 eli alueella, jonne satoja vuoden 1956 teloitettuja on haudattu, ml. pääministeri **Imre Nagy**. Jos seuraavalla Budapestin matkallasi haluat

palauttaa mieleesi kappaleen Unkarin 1950-luvun traagista historiaa ja tapahtumia, voit tehdä sen myös vierailamalla pikaisesti Corvin-korttelissa. – Tai sitten voit vain mennä elokuviin, mutta muista: jos mainoksessa ei ole erikseen sanottu, että filmi on *feliratos, tekstitetty*, niin se on jälkiäänitetty unkariksi.

Uusi kirja: vertailussa suomalaiset, unkarilaiset ja ”toiset”

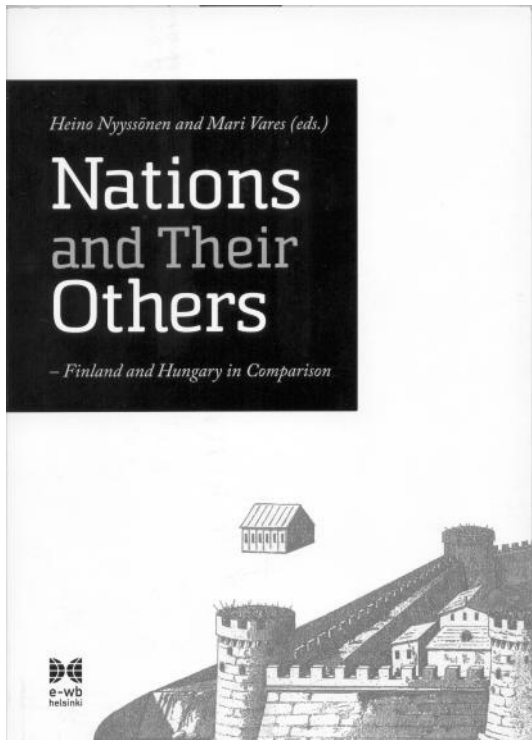
Suomen ja Unkarin historiassa on ollut 1800-luvulta lähtien piirteitä, jotka ovat houkuttelleet vertailemaan maita toisiinsa. Vertailun tekeminen humanistisista ja yhteiskuntatieteellisistä lähtökohdista ei olekaan uusi ilmiö. Uusille näkökulmille ja vertailun problematisoinnille on kuitenkin ollut tilaa. Viime keväänä ilmestyi **Heino Nyysösen** ja **Mari Vareksen** toimittama teos *”Nations and their Others – Finland and Hungary in Comparison”* (Helsinki: East-West Books Helsinki 2012), jossa huomion kohteena on suomalaisen ja unkarilaisen kansakuntaisen ajattelun vertailu, vastakohdat ja vastaavuudet. Kirjoittajat ovat suomalaisia ja unkarilaisia politiikan, historian ja kirjallisuuden tutkijoita. Tavoitteena oli pohtia, miten oma kansa ja sille vieraat ”toiset” on määritellyt: millaisia rajoja on vedetty ystävien ja vihollisten välille ja millaisia harmaita vyöhykkeitä niiden välistä on löydettävissä – voiko ystävä olla myös vieras.

Tiede, diplomatia, kirjallisuus ja valtiojohto rajanvetäjinä

Suomen ja Unkarin merkitys toisilleen on selvää niille, jotka toimivat vaikkapa Suomi-

Unkari seurassa. Mutta miten perustella kahden hyvin erilaiselta näyttävän maan vertailu laajemmalle yleisölle? Molemmat maat elivät 1800-luvun Euroopassa toisen valtion kyljessä ja omaksuivat nationalistisen asenteen suhteessa isäntiinsä. Historian aikana tietoisuus kielisukulaisuudesta ja sitä seurannut heimoajattelu, kokemukset Saksasta toisessa maailmansodassa, kylmäsota Neuvostoliiton sateenvarjon alla sekä nykyinen EU-vaihe ovat luoneet yhteisen poliittisen kehyksen vertailulle. Poliittinen populismi eurooppalaisena ilmiönä on houkuttanut samoin etsimään vertailukelpoisuutta maiden välillä.

Välttämättä kyse ei ole ollut yhtäläisyyksien löytämisestä, vaan jopa vastakohdista houkuttelevan samalta kuulostavista lähtökohdista huolimatta. Suomella on pienen ja nuoren maan historia, kun taas Unkarilla on valtaa käytäneen historiallisen suurvallan historiaa. Suomalainen kansallismielinen eliitti, sivistyneistö, käytti kielisukulaisuutta tukena suomalaiselle kansakuntaisuudelle itsenäisyyden varhaisvaiheessa. Samalla Unkari kuului kuitenkin suomalaisdiplomaattien ja poliitikkojen mielestä maihin, joihin ei kannattanut samaistua: liian itäisiin, liian kaukaisiin ja poliittisesti kehittymättömiin. Tämä käy hyvin ilmi **Vesa Vareksen** kirjaan kirjoittamasta osuudesta

Kirjassa rajanvetoja valotetaan erilaisista näkökulmista. Kansallinen alue, ihanteelliset rajat perusteltiin molemmissa maissa 1900-luvun alussa myös koviin luonnontieteiden, ei ainoastaan kielitieteen ja historian keinoin. Mari Vareksen artikkelin mukaan luonnontieteilijät ottivat aktiivisesti kantaa siihen, millaiset olisivat ihanteelliset Suomen ja Unkarin rajat. Maantieteilijöille nämä rajat olivat Fennoskandian kallioperän mukaiset ”Suur-Suomen” rajat. Unkarissa vastaavana lähtökohtana oli ajatus Karpaattien altaasta Unkarin luonnollisina rajoina. Tutkijat väittivät näiden rajojen osuvan yksiin oikean kansan kanssa.

1920-30-luvuille tyypillisen suomalais-unkarilaisen heimoyhteistyön piirissä

kaavailtiin paitsi kulttuurihankkeita myös poliittista yhteistoimintaa. **Anssi Halmesvirran** artikkeli tuo esiin toisen maailmansodan aikaisen Saksaan tukeutuneen ja Neuvostoliittoa vastaan suunnatun linjan, mutta suunnitelmat eivät toteutuneet käytännön politiikan tasolla.

Kylmän sodan oloissa uutta identiteettiä rakennettiin Unkarissa monilla kentillä kuten kirjallisuudessa. **Hajnalka Makran** mukaan kirjallisuuden haluttiin korostavan uusia ”edistyksellisiä” suuntia kommunistisessa Unkarissa. Suomessa vastaava progressiivisuus ei ilmennyt vain vasemmistolaisessa kirjallisuudessa. Toinen ero oli se, että Suomessa modernismi suuntasi uuteen, kun taas Unkarissa edistyskin nojasi tiettyyn hyväksytyyn perinteeseen. Kylmän sodan maailmassa myös molempien maiden pitkäaikaiset valtionpäämiehet *Urho Kekkonen* ja *János Kádár* julistivat maailmansa eri tavoin, kuten **Heino Nyysönen** pohtii omassa artikkelissaan.

Yksilön vai valtion määräämä identiteetti?

Nykyisessä Unkarissa huomio on kiinnittynyt kysymykseen oikeasta unkarilaisuudesta. Yksittäinen, tilastoissa unkarilaisesti määritelty henkilö ei välttämättä ajattele omasta identiteetistään samoin kuin poliittiset julistukset. Unkarilaiset eivät ole homogeeninen ryhmä toisin kuin poliittinen retoriikka antaa ymmärtää. Unkarissa käydään myös politiikan ja kulttuurin ylätasolla kilpailua siitä, miten Unkari määritetään.

Kirjan loppuksi **Gábor Egry** toteaakin, ettei esimerkiksi rajantakainen unkarilainen välttämättä tunne omakseen Unkarin valtiota.

Kysymys oikeasta kansasta ja kansakunnasta ja siitä, keitä siihen kuuluu, on oman aikamme ajankohtainen kysymys Euroopassa. Niin kutsutuissa Euroopan unionin vanhoissa jäsenmaissa keskustellaan maahanmuuttajista, jotka ovat populistisen politiikan äänekkäimpien mielipiteiden kohteena. Unkarin kaltaisessa uudessa jäsenmaassa kyseessä on kuitenkin toiseltaisesta rajanvedosta: ulottuuko Unkarin valtion sateenvarjo rajojen yli naapurimaissa asuviin unkarilaisiin, ja rajataanko tämän sateenvarjon alta pois esimerkiksi Unkarissa asuvat romanit ja juutalaiset.

Mitään yhteistä?

Nykyisellään Unkarin valtiollinen politiikka näyttää kulkevan omaperäistä tietä, joskin samanlaisia piirteitä on myös muissa kylmän sodan aikana itäblokkiin kuuluneissa maassa. Voiko suomalaisunkarilaisissa juh-

lapuheissa edelleen alleviivata yhteenkuuluvuutta ajankohtaisissa asioissa kuten kylmän sodan aikana tehtiin maiden erilaisuudesta huolimatta? Suomen ja Unkarin yhteinen konteksti pikkuvaltiona Euroopan unionissa on jäänyt epäilemättä taka-alalle.

Suomessa suomalaisuutta korostava politiikka on rajautunut ennen kaikkea yksittäisen puolueen ohjelmaksi, kun taas Unkarissa se on hallituspolitiikkaa. Euroopan taloudellisessa kriisissä maat ovat myös eri puolella, toinen maksajana ja toinen saajana. Toisaalta kumpikin maa on esittänyt unionissa omat versionsa omapäisestä oman tien kulkemisesta. Ja toisaalta voi olettaa, että Unkarissa saatetaan turvautua vielä johonkin uuteen poliittiseen vaihtoehtoon, kun nyt meneillään oleva vaihe on äänestäjien mielestä katsottu loppuun.

Mari Vares

Uusi pirteä Budapest-opas

”Vähälukuisiksi kansaksi unkarilaiset ovat tuottaneet hämmentävän määrän kuuluisia tiedemiehiä. Kun fysiikan Nobelilla palkitulta italialaiselta **Enrico Fermiltä** kysyttiin kerran, uskooko hän maan ulkopuoliseen elämään, mies vastasi: He ovat täällä jo. Heitä kutsutaan unkarilaisiksi.”

Näin kirjoittaa Budapestille sydämensä menettänyt toimittaja ja käsikirjoittaja **Outi Keskevaari** tänä vuonna ilmestyneessä Budapestin matkaoppaassa. Hän on kirjoittanut selkeän ja helpokäyttöisen oppaan, josta niin ensi kertaa Unkarin pääkaupunkiin menevä kuin siellä jo useampaan otteeseen vierailut matkailija saa sekä uutta infoa että mielenkiintoisia vinkkejä Budapestin retkiä ajatellen.

Kirjoittaja on jakanut oppaan 25 alakohdaksi: *Tonavan täydeltä muistoja, Budapestin parhaat, Historiantunti, Eloanjäämisopas, Kauniita unia, Ruoka ja viini, Kahviloiden kaupunki, Yöelämä, Nähtävyydet, Kaksi retkeä, Kiertoajeluita, Kylpyläkulttuuri, Maan alle, Sissin jäljillä, Juutalainen Budapest, Museot, Arkkitehtuuri, Ostoksilla, Elokuvat, Liikunnan iloa, Lasten kanssa, Pyhäinpäivän rauhaa, Sanakirja sekä Tietoiskut.*

Omat lukunsa kirjassa ovat siis saaneet muun muassa lapset ja formulafanitkin.

Osa teemoista on perinteisiä ja tuttuja, mutta Outi Keskevaari esittää paikat ja asiat erittäin rennolla ja hausalla tavalla. Hän on

myös tehnyt mielenkiintoisia havaintoja ja hienoja uusia löytöjä. Itseäni miellyttivät erityisesti kirjan lähes 30 tietoiskua. Niistä löytyy monenlaista tietoa ja legendaa, kuten esim. *Reikä lipussa, Ovatko unkarilaiset Marsista, Kuusi kultaista sääntöä herkuteluun, Unicumien tarina, Hus, nukkumatti, Haukan lento, Sankarit ja bulgaarit, Eurolla oopperaan, Hevossankareita tai vaikkapa Uskollisen vaimon patsas:*

”Budapest on täynnä patsaita. Jokaisella isolla ja pienellä sankarilla ja marttyyrillä tuntuu olevan omansa. Silti yksi kaupungin koskettavimmista patsaista esittää aivan tavallista vaimoa. Uskollisen vaimon patsas taitaa myös olla kaupungin parhaiten piilotettu veistos.

Lähellä Kaupunginpuistoa 14. kaupunginosassa on tavallisen näköinen keltainen asuintalo, jonka parvekkeen kaidetta vasten nojaa kivinen nainen. Luonnollista kokoa oleva patsas kuvaa vaimoa, joka istui parvekkeella päivän toisensa jälkeen odottamassa miestä kotiin ensimmäisestä maailmansodasta. Kaksi päivää ennen miehen paluuta nainen kuoli influenssaan. Aviomies teetti patsaan uskollisen vaimonsa muistoksi, ja se on istunut parvekkella siitä saakka.”

XIV Thököly út 61

En siteeraa kirjaa enempää, vaan ke-

hotan ottamaan tämän oppaan seuraavalle Budapestin-matkalle.

Outi Keskevaari: Mondo Matkaopas Budapest. Kansi ja kuvat: Maija Astikainen. Otava, Keuruu 2012

Irmeli Kniivilä

Forralt bor – ”hehkuviini”

Vaikka ”hehkuviini” taitaa olla suomalainen tuotenimi, se mielikuvana ja käsitteenä on lähellä keskieurooppalaista sukulaistaan, joka on joulumarkkinoiden sesonkituote eli myynnissä marraskuun puolivälistä Sylvesterinpäivään torien markkinakojuissa, kapakoissa ja tasokkaissa ravintoloissakin. Saksaa puhuville *Glühwein*, josta hehkuviini lienee suomennettu, on tuttu termi kuten englantia käyttäville *mulled wine*. Suomalainen – tai skandinaavinen – *glögi* on sille läheistä sukua.

Unkarilainen kiehautettu tai kuumennettu viini, *forralt bor*, on nimenomaan sumuisen alakuloisten, synkkien ja kylmien päivien ja joulunalusmarkkinoiden juoma. Mikä saisikaan meidät tällaisena koleana aikana paremmalle tuulelle, ellei lasi kuumaa ja maustettua viiniä? Kuumennetussa viinissä on se hyvä puoli, että siihen liittyvistä perinteistä ja sesonkiloonteesta riippumatta sitä voidaan nauttia monessa paikassa ja monella tavalla. Voimme siemailla sitä yksin, mutta myös ystävien, tuttavien ja kaverien kesken, kyytipoikana käristemakkaralle tai

puolison kanssa kesken ostoskierrosta tai vaikkapa ulkoillessamme.

Forralt bor on hyvin väljä käsite. Kansanperinteen, vanhojen reseptien tai seuduittain vaihtelevien tapojen perusteella vain yhdestä asiasta voimme olla varmoja. Forralt bor on aina kuumaa – tai ainakin lämmintä – ja juoman perusraaka-aine on aina viini. Mutta mitä muuta itse kukin siihen laittaa lisäksi? – Monenlaisia mausteita, sokeria, hedelmiä tai hedelmämehua. Sitä voidaan ”loiventaa” teellä tai vedellä, mutta sitäkään ei perinne kiellä, etteikö voisi edetä myös päinvastaiseen suuntaan ”terästämällä” juomaa erilaisella – kirkaalla, makealla tai maustetulla – alkoholilla.

Juoman valmistuksessa on vain yksi sääntö: juomaan käytetyn puna- tai valkovii- nin on oltava kelvollista. Tynnyrin pohjalle jääneestä vanhentuneesta viinistä, jossa on jo sivumaku, ei tule kunnon juomaa. Muita ohjeita tai sääntöjä ehtoja ei ole.

Seuraavaksi perusohje, jos forralt bor kiin- nostaa.

Forralt bor

Raaka-aineet:

- 1 l puna- tai valkoviiniä
- 80 g sokeria
pala kanelitankoa
- 2 neilikkaa
(kamomillaa)
puolen sitruunan mehu tai puolikas
sitruunaa viipaleina.

Viini ja mausteet kaadetaan lasiastiaan tai emalikattilaan, kuumennetaan lähelle kiehumispistettä, mutta ei kiehuteta, sillä se heikentää viinin aromia. Lisätään viimeiseksi joukkoon sitruuna tai sitruunan mehu. Kaadetaan lasihin ja tarjoillaan kuumana.

Tästä perusreseptistä on monia variaatioita. Esimerkiksi kamomilla ei ole välttämätön, neilikkaa voi laittaa kaksinkertaisen määrän, sokerin voi korvata hunajalla ja toki kanelitangon pituuskin voi vaihdella. Lisäksi

puolet viinistä voi korvata rypälemehulla. Sokeria voi ennen tarjoilua lisätä ”maun mukaan” kuten niin haluttaessa myös vaikkapa tilkkasen rommia.

* * * * *

Forralt bor diplomatian työkaluna

Mielessäni on anekdootti unkarilaisen kuumen viinin vaikutuksesta, jonka 1980-luvun alussa kertoi tuolloin jo eläkkeelle siirtynyt unkarilainen maanmittari. Hän oli saanut loppusyksystä 1945 komennuksen neuvostoliittolais-unkarilaiseen sekakomissioon, jonka tehtävänä oli mennä lävitse Unkarin ja Neuvostoliiton välinen rajaosuus ja tarkistaa, että rajalinja oli maastossa kartan mukainen. Tuo rajahan oli vaihdellut vuodesta 1939 pariinkin otteeseen.

Työn alkaessa oli hämärä, kylmän-kostea marraskuinen päivä ja pohjoisesta, Itä-Beskideiltä puhaltava tuuli meni tuolla kukkulaisessa maastossa ytimiin asti. Komission johtajaksi maastoon oli nimetty Puna-armeijan majuri, jolla – kuten unkarilaisella virkaveljelläänkin – oli muutama nuorempi upseeri ja maanmittauksen asiantuntija ryhmässään.

Loppusyksyn harmaa ja kolea päivä eteni, mutta työ vain ei edennyt! Mikään ei neuvostoliittolaisen osapuolen mielestä ollut kohdallaan, vaikka kielivaikeuksiakaan ei ollut, sillä suurin osa sekakomission jäsenistä puhui sujuvasti saksaa ja mukana oli työhön perehtyneitä ammattimiehiä. Alaisetkin hytisivät tuulessa odottaessaan, että päästäisiin sopuun etenemisjärjestyksestä. Silloin tuttavallani välähti.

Hän ehdotti unkarilaiselle esimiehelleen pientä taukoa rajalinjan lähellä olevan mökkipahasen suojissa, meni sisälle mökkiin ja kysyi isännältä, löytyikö talosta yhtään viiniä. Löytyihän sitä! Pesuvatiin kaadettiin muutama litra viiniä ja laitettiin se liedelle lämpenemään. Unkarilaisen osapuolen muonista otettiin sokeria mausteeksi ja “diplomaattinen” forralt bor oli valmis. Kun annos kuumennettua viiniä oli mökin seinustalla

nautittu, tuntui kuin pilvinen päiväkin olisi kirkastunut ja työ alkoi edetä. Ja eteni koko komission työskentelyajan. Sitä ystäväni tosin ei kertonut, kuinka monta kertaa hän joutui oivalluksensa tuon syksyisen komennuksen aikana toistamaan.

Tenho Takalo

Budapestin joulumarkkinat

Joulumarkkinat Váci utcan pohjoispäässä eli Vörösmarty-aukiolla (ks. viereinen piirros) avattiin 16.11.2012. Kojuja on runsaasti, mutta kilpailu myyntipaikoista oli ollut kova ja niinpä tuotteet joutuivat markkinoiden järjestäjien tiukkaan “syyniin” ja vain parhaat saivat myyntipaikan. Markkinat jatkuvat vuoden loppuun.

Tarjolla on runsaasti keramiikkaa, kuppeja, purkkeja ja purnukoita. On käsintöitä, erityisesti huopatöitä, lastenvaatteita, turkislakkeja ja turkkejakin. On joulunalusajan sesonkituotteita kuten erilaisia puusta, oljesta tai keramiikasta valmistettuja joulukoristeita sekä tietysti erilaisia joulunajan mausteista tehtyjä koristeita pöydälle ja oviin tai ikkunalle.

Lisäksi on runsaasti purtavaa, on perinteistä unkarilaista ruokaa, on hiukan eksoottisempaa markkinaruokaa ja tietysti kuumaa viiniä, forralt bor. Iltaisin klo 17 alkaen on korkeatasoista ohjelmaa, erityisesti kansanmusiikkia eripuolilta maata.

Oheisissa kuvissa on erilaisia myyntipisteitä, jotka on rakennettu sdamaan tapaan.”Koju” on aivan liian vaatimaton ilmaus, kyseessä on lautarakenteinen mökki, jonka myyntipöytä nostetaan illalla ylös ja koko mökki voidaan lukita.

Kirjamessuilla Unkari oli lähempänä kuin koskaan!

Helsingin kirjamessut olivat tänä vuonna yhtä Unkari-juhlaa. Messualueen keskelle oli levitetty viihtyisä sadan neliön Unkari-olohuone, jossa kulttuurikeskuksen ja Suomi-Unkari Seuran väki väsymättä päivysti. Pöydän ääreen istui keskustelemaan kirjailijoita, tutkijoita, opettajia, suomentajia, unkarintajia.

Esitysten aiheet vaihtelivat shamanismista dekkarikulttuuriin, ja kiinnostunutta yleisöä tuntui riittävän. Koululaisille oli tarjolla monenlaista materiaalia sekä Unkari-aiheinen kirjallisuustehtävä. Messuilla käytiin myös Unkaria käsitteleviä paneelikeskusteluita mm. perinteiden merkityksestä, suomalais-unkarilaisista kulttuurisuhteista ja sananvapaudesta.

Unkari oli näyttävästi esillä WSOY:n, Otavan ja Siltalan standeilla, sillä nämä kustantamot saivat elävät kirjailijavieraat vauhdittamaan uutuuskirjojen myyntiä. **Sándor Zsigmond Papp, György Spiró, Vilmos Csaplár** ja **Péter Esterházy** kertoilivat auliisti sanataiteensa saloista.

Kirjamessujen runsaaseen Unkariin kes-

kittyvään aineistoon voi tutustua *Balassi Instituutin*, *Balassi Intézet*, alaisen ja Helsingissä toimivan *Unkarin kulttuuri- ja tiedekeskuksen* Internet-sivuilla osoitteessa helsinki.balassiintezet.hu/index.php/fi

Unkari-tapahtuman organisoiijat selvisivät rankasta rupeamasta hienosti. Toivoo sopii, että messujen jälkeen Unkari tuntuu edelleen läheiseltä ja unkarilaiset kirjat löytävät tiensä suomalaisten sydämiin!

Outi Hassi

Kirjamessuilla kirjailijat ja kääntäjät tapasivat ja esiintyivät. Alla Unkarin Kulttuuri- ja tiedekeskuksen uusi johtaja FT Gábor Richly ja kääntäjä Tähti Pullinen keskustelemassa. Edellisellä sivulla Outi Hassi on esittänyt kiperän kysymyksen, Juhani Huotari, kää-

täjä itsekin, tulkkaa kirjailija Vilmos Csaplárille, joka kuuntelee intensiivisesti. Hassi on kääntänyt keskustelun kohteena olleen Csaplárin teoksen “Hitlerin tytär”.

Alakuvassa keskustelemassa työ- ja taistelupari Hannu Launonen ja Béla Jávorszky. Edellinen on unkarinkielen opettaja, kirjailija ja kääntäjä. Jälkimmäinen, kirjailija hänkin, oli puolestaan vuoden 1989 jälkeen ensimmäinen Unkarin suurlähettiläs Suomessa. Aisapari on tehnyt pitkään yhteistyötä. Yllä puolestaan kaksi tunnettua kääntäjää, Anna Tarvainen ja Outi Hassi.

Mikä Unkarissa vetoaa suomalaisiin?

Mikään kulttuuri ei avaudu hetkessä, ”sisäänajo” vaatii aikansa. Tämän päivän Unkaria kohtaan Suomessa tunnetulla kiinnostuksella on hyvin pitkät juuret.

Yleistyksellä tai stereotyyppialla tarkoitetaan tavallisesti ryhmässä vallitsevaa käsitystä toisesta ryhmästä. Yleistys voi olla osuva, mutta usein se on myös puutteellinen, jopa virheellinen ja voi johtaa harhaan ja lisätä ennakkoluuloja. Kansan tai kansanryhmän mielikuva itsestään ja erityisesti toisesta kansasta tai kansanryhmästä voi vaikeuttaa yhteistyötä, mutta joissakin tapauksissa se voi jopa olennaisesti helpottaa vuorovaikutusta.

Suomalaisten käsityksiin unkarilaisista on vaikuttanut kahden kulttuurikansan pitkään jatkunut vuorovaikutus, jonka juuret voidaan viedä 1800-luvun puoliväliin ja osin vieläkin kauemmaksi, jos kohta yhteydet samalla käyvät yhä ohuemmiksi ja sattumanvaraisemmiksi. Kukin aika on toisaalta nostanut toisesta kansasta – tai maasta ja yhteiskunnasta – esille piirteitä, jotka on tuolloin havaittu tarkoituksenmukaisiksi ja hyödyllisiksi joko seurattavina tai vältettävänä esimerkkeinä.

Niinpä kertoessamme toisillemme jotakin unkarilaisista kerromme samalla epäsuorasti jotakin myös itsestämme. Tämän päivän yleistyksemme, ”käsityksemme ja tietomme”, Unkarista tai unkarilaisista ovat erilaisia kuin neljänneksivuosisata sitten ja erilaisia kuin vuonna 1956 tai 1930-luvulla tai vaikkapa 1910-luvulla eli ensimmäisen maailmansodan aattovuosina. Jotain yhteistäkin niissä voidaan silti havaita. – Tänä päivänä meillä on hyvin ”selkeä” käsitys esim. Unkarin sisäpolitiikasta, mutta kuinka perusteltu se on. Onko yleistyksemme kielimuurin takia toisen käden lähteiden kautta tehty ”vino” tulkinta? Auttaako se meitä ”ymmärtämään” Unkarin

tilannetta vai viekö se harhaan?

Vanhentuneita ajankuvia

Meille voi – hiukan kärjistäen – olla ”itsestäänselvyys”, että kaikki unkarilaiset osaavat tanssia csárdásta ja ratsastaa, ja elleivät he itse ole hevospaimenia, niin ainakin edellinen sukupolvi on ollut! Toisaalta uskomme, että kaikki Unkarin mustalaiset ovat musikaalisia, osaavat laulaa ja soittavat mustalaisorkesterissa, ellei viulua, niin ainakin sitten klarinettia, bassoa tai *cimbalomia*. Kolme- tai neljä vuosikymmentä sitten meille oli ”itsestäänselvyys”, että Unkarissa isoäidit istuivat talojensa seinustalla kirjomassa liinoja ja paitoja **Kalocsan** tai **Mezőkövezsdi**n mallien mukaan, kun nuoremman sukupolven edustajat värikkäisiin kansanpukuihin pukeutuneina – pojat kirjailluissa paidoissaan ja saappaissaan keikaroiden, tytöt vieläkin värikkäämpinä ja lukuisiin hameisiinsa pyntättyinä – tanssivat raitilla. Miehät taas ratsastivat pustalla kilpaa tuulen kanssa leveissä housuissaan ja liiveissään tai vartioivat pitkään lammasnahkaviittaansa, *subaan* pukeutuneena paimenkoirien kanssa lammaslaumaansa. Viiksekkäät vanhemmat miehet taas istuivat aatoksissaan nuotiotulen äärellä *gulyás*-pataa hämmentäen.

Tuo kuva ei ollut väärä, se ei vain kuvannut 1970- tai 1980-luvun tyyppillistä Unkaria vaan nostalgisesti sitä agraarista elämää ja vapaa-ajan viettoon liittyvää ilonpitoa, joka oli ollut tyyppillistä sukupolvi tai kaksi aikaisemmin, mutta teollistunutta ja urbanisoitunutta Unkaria se ei kuvannut. Kuitenkin juuri tämä oli se Unkari, jota monet hiukan romanttisesti olivat lähteneet etsimään osallistuessaan seuramatkalle. Sitä heille, turisteille, myös tarjottiin ja monet unkarilaiset saivat turismista leipänsä. Sitä paitsi unkarilaiset

KATKELMA TEOKSESTA: Jalava-Kivekäs, Unkari

Tuo hehkuva, altis isänmaanrakkaus, sitkeä ja järkähtämätön kiinnipysyminen omassa kansallisuudessa, ja kielessä on suojellut Unkarin kansaa kaikissa niissä kovanonnan kohtaloissa, joita se aikojen kuluessa niin runsaassa määrin on saanut kokea ja kärsiä. Se on säilyttänyt Unkarin valtakunnan tuhatvuotiseksi.

Unkarilaisen luonteessa on muitakin hyviä puolia. Hän on ennen kaikkea rehellinen. Sen myöntävät hänen vihamiehensäkin. ”Magyari ei valehtele eikä petä”W, lausuu esim. eräs saksalainen, jolla ei juuri ole muuta kuin moitetta unkarilaisista sanottavana. Unkarilainen on edelleen suora ja avosydäminen, jalomielinen ja ritarillinen. Mielenpitoisuuksiaan pysyy hän itsepäisesti ja vakaumuksensa edestä seisoo hän kuin mies. Hän ylenkatsoo kaikkea pikkumaisuutta niin henkisellä kuin aineellisellakin alalla. Vieraanvaraisuudessaan ja kohteliaisuudessaan on hän maailman parhaita. Köyhille ja hätääkärsiville hän on armelias ja jakaa heille niukankin leipänsä. [...] Unkarilainen vieroo jokapäiväisessä elämässään raskasta ja kärsivällisyyttä koettelevia töitä, hän ei yleensä – sillä poikkeuksiakin tässä löytyy – tee enemmän työtä kuin mitä hänen välttämättä täytyy. Hän saattaa kyllä ryhtyä mihin hyvänsä, ja tulinen luonto kun hänellä on, tekee hän sen miltei raivoisalla innolla, mutta into sammuu pian ennen kuin työ on kunnolla loppuunsaatu. ”Meillä unkarilaisilla on”, lausuu eräs etevä unkarilainen kirjailija ja tiedemies, ”yleensä se vika, että kyllä osaamme alkaa, mutta emme jatkaa. Meille on vastoin sananlaskua kaiken alku helppo, mutta jatkoa hyvinkin usein ei seuraa.”[...] Tämä luonnollisesti on liioiteltua, mutta se on kuvaavaa samalla ja unkarilaiset itsekin, puhumattakaan itävaltalaisista, kutsuvat laiskuutta nimellä ”A magyar betegség”, unkarilainen sairaus.

Varmaa on, että esim. maanviljelys Unkarissa olisi paljon korkeammalla kannalla ja hyvinkin paljon runsastulosempi, kuin nykyisin on laita, jos talonpojat olisivat yritteliäämpiä ja työteliäämpiä sen hoidossa. Mutta mieluisampaa kuin pellolla kuokkiminen on ”korcsmassa” tai ”csárdassa” istuminen ja täällä viinilasin ääressä valtiollisia asioista pakinoiminen. Unkarilaisella on näet aivan erityiset taipumukset valtiollisiin harrastuksiin. Niihin hän heittäytyy todellisella intohimolla pitäen pitkiä koreita puheita vähäpätöisimmistäkin kysymyksistä.

Tuo taipumus joutilaisuuteen on luonnollisesti tuottanut unkarilaisille paljon haittaa ja vahinkoa etupäässä aineellisella alalla. Siitä on seurannut yhä enenevä varattomuus ja velkautuminen niin valtion kuin yksityistenkin taloudessa. Siitä on myös ollut seurauksena että saksalaiset ja varsinkin juutalaiset, jotka ovat erinomaisen ahkeria ja uutteria, jälkimmäiset vielä lisäksi viekkaita ja itsekkäitä, ovat saaneet käsiinsä melkein kaikki enemmän tuottavat yritykset taloudellisella alalla ja siten rikastuneet unkarilaisten kustannuksella. [...]

Unkarilaisia on moitittu rajattomasta kansallisuudesta sekä vihasta, jopa ylenkatseestakin vieraita, heidän maassaan asuvia kansallisuuksia kohtaan. Totta onkin, että he ylenkatsovat: juutalaista unkarilainen tuskin pitää ihmisen arvoisena, eikä hän juuri aseta korkeammalle valakkilaista, eikä slovaakkiakaan; kroaatiasta hän vihaa, ja katselee nurjasti saksalaista. Viha herättää aina vihaa ja katkeruutta sekä sorto uhmaa ja vastustusta. Yleisesti, realipolitiikan kannalta katsoen on Unkarin valtiolliselle yhtenäisyydelle välttämätöntä sulattaa itseensä lukuisat pienet kansallisuudet, jotka lisäksi joka asiassa vetävät eri köyttä. Mutta suhteet muuttuvat kokolailalla, kun ajattelee asian inhimillistä puolta. Olemme jo edellisestä päässeet selville siitä, miten paljon vieraita sulatettavia aineksia Unkarissa löytyy. ... On myönnettävä, että sulautuminen on historiallisesti mahdollinen, jopa voi suunnilleen ennustaa ajan, jolloin unkarin kielen taito on aivan yleinen, mutta menettelytapa, kansallinen sorto, on siinä vastenmielinen. On aina jotain tuskallista pienten kansallisuuksien taistelussa suurempia vastaan, eikä voi luotia niiden kärsimyksiä syvyysiksi, jotka syntyvät siitä, että kansa kadottaa kansallisen ja omantunnon vapautensa, menetettyään ensin valtiollisen.

Antti Jalava, Unkari, uudistanut Matti Kivekäs Stenbäck, Kansanvalistusseura 1910. ss. 154—156.

perinteeseen perustavat käsityön – keramiikan ja kirjannon – mestarit, kansantanssiryhmät ja mustalaisorkesterit ovat aina ihastuttaneet suomalaisia eittämättömillä taidoillaan. Niin, puhumattakaan viinikellarien antimista ja unkarilaisen keittiön herkuista! – Monet hiukan nostalgiset kuvateokset ja postikortit (tai vaikkapa Iván Balassan ja Gyula Ortutayn kansatieteelliset tutkimukset) taas osoittivat, että juuri ”tuollaisia” unkarilaiset olivat!

Elävää kulttuuria

1980-luvulle tultaessa noita taitoja oli ryhdytty tietoisesti jopa elvyttämään, sillä niitä pidettiin kansallisesti yhtä omaleimaisina kuin konsanaan **Bartókin** ja **Kodályn** keräämiä kansanlauluja. Muistan, kuinka eräät tuttavani lähtivät 1980-luvulla Unkariin tutustuakseen *tanssitupaliikkeen, táncház,* tilaisuuksiin. Tänäkin tuokin instituutio on vakiintunut ja sen perustaja palkittu taiteilija! Kansanmusiikkia, -laulua ja -tanssia pyritään kehittämään unkarilaistetulla *Idols*-kilpailulla *Lensi riikinkukko, Felszállott a páva.* Monet suomalaiset ovat ihastuksissaan tästä elävästä harrastuksesta ja sen korkeasta taiteellisesta tasosta.

Tänään tämä kuva on jäänyt hiukan takalalle, vaikka turisti niin halutessaan saa perehtyä siihen yllin kyllin. Kansantaiteen tuotteiden tarjonta ja myymälät ovat vähentyneet, mutta **Linnavuoren** alueella on useita suuria myyntipisteitä kuten myös Pestin vanhassa kauppahallissa. Tänäkin monien nostalgia kohdistuukin aikaan ennen vuotta 1989 eli *régi jó időkre, vanhaan hyvään aikaan,* kuten unkarilaiset hiukan ironisesti sanovat.

Mitä turisti viikossa ehtii?

Nyt aika usea meistä suunnittelee ainakin osittain itse matkansa. Monet viikkolehdet järjestävät lukijamatkoja myös Unkariin ja käytännössä lähes jokainen lehti lähettää kerran vuodessa re-

porterinsa viikon matkalle Unkariin. Etusijalla on lehden erikoisala tai ao. teemanumeron aihepiiri: kulinarismi tai vaikkapa ratsastus, metsästyks tai formulakisat tahi viininkorjuuretki ja keramiikkakursseille tai kankaanpainantaan osallistuminen. Niiden ohella mennään lävitse ainakin Budapestin tärkeimmät nähtävyydet.

Toimittajalle ovat tulleet tutuiksi Budan ja Pestin kaksoiskaupunki sekä Tonava ja sen sillat; Linnavuori, *Vár,* museoineen ja idyllisine katuineen; Vácin kävelykatu ja upeimmat ostoskeskukset muotiliikkeineen sekä tietysti unkarilainen gastronomia, toki myös kasvissyöjät muistaen. Szentendre ja Gödöllő kuuluvat usein vierailuohjelmaan, mutta jos turisti on *once in a lifetime*-kävijä, niin harvoin ehditään **Egeriin** tai vaikkapa **Kalocsaan** ja **Pécsiin**. Osaa kiehtoo korkeakulttuurin ja populaarikulttuurin runsas tarjonta. Toinen käy konserteissa ja oopperassa tai taidenäyttelyissä uusissa kulttuurilaitoksissa **Rákóczin** sillan korvassa, **Sankareiden aukiolla** tai Budan Linnavuorella. Toinen etsii jazz-klubeja tai 1970- ja 1980-luvun rock-orkesterien viinylilevyjä tai perehtyy vaihtoehtoiseen kulttuuritarjontaan.

Yhteistä näille kuvauksille on niihin liittyvä eksotiikka ja vertailu vastaavien suomalaisten tai ulkomaalaisten kohteiden kanssa. Monet havaitsevat tiettyjä yhtäläisyyksiä unkarilaisten ja suomalaisten elämäntavassa – viini ja laulu kelpaavat unkarilaisillekin, ainakin viinikellarissa, tosin unkarilaiset osaavat laulusta myös sen toisen ja kolmannen säkeistön! Erityisesti maaseudulla ja maaseutukaupungeissa suomalaista viehättää unkarilainen mutkattomuus, ”äijämäisesti” sanoen ”reilu meininki”, joka jollain tapaa muistuttaa suomalaista käytöstä. Päästäkseen siitä osalliseksi suomalainen tarvitsee kuitenkin yhtä viikonloppumatkaa pitemmät ystävyys- ja toveruussuhteet, joiden luomisessa toki auttaa unkarilaisten yleensä hyvin positiivinen perus- asennoituminen suomalaisiin, mikä taas on perua 2. maailmansotaa edeltäneiltä vuosikymmeniltä. Keskinäiseen tuntemukseemme onkin pitkällä aikavälillä vaikuttanut olennaisella tavalla kau-

KATKELMA TEOKSESTA: **Endre Zongor, Suomesta unkariin**

Meitä yhdistää yhteinen vuosituhantinen historia. Vaikka kansamme ovatkin joutuneet eri asuinsijoille, ovat heimoussiteet sittenkin säilyneet katkeamattomina. Aina on kummankin kansan keskuudessa elänyt kaukokatseisia yksilöitä, jotka ovat elävästi tunteneet sen, että Unkari ja Suomi kuuluvat erottamattomasti yhteen ...

Meillä heimokansoilla on sellainen ihmeellinen luonne, että kun muut halveksivat meitä, me silloin alamme pitää omia kansallisaarteitamme suuremmassa arvossa, ja kun muut kansat ajavat meidät ylpeästi joukostaan pois, me silloin löydämme itsemme, ja kun he yrittävät lyödä ja hävittää meidät, me silloin vasta rupeamme elämään ja kukoistamaan. Hyvissä oloissa me helposti herpaannumme, mutta ankaran kovien iskujen alla terästymme

Minket összefűz a közös, évezredes történelmünk. Népünk bár külön-külön lakóhelyekre került, de a testvériség összefűző szálait megőriztük szakadatlanul. Mindig éltek mindkét nép körében olyan messzire látó egyének, akik tisztán látták, hogy Magyarország és Finnország elválaszthatatlanul egybe tartozik ...

Nekünk rokonnépeknek olyan csodálatos természetünk van, hogy amikor mások lenéznek bennünket, mi akkor kezdjük saját nemzeti kincseinket nagyobb becsben tartani, és amikor más népek büszkén kinéznek bennünket a saját társaságukból, mi akkor találjuk meg egymást és amikor igyekeznek földre gyúrni és megölni bennünket, mi csak akkor kezdünk igazából élni és virágizni. A jó világban hamar elpuhulunk, de a kegyetlen élet kemény csapásai alatt megacélosodunk.

Zongorin tarkoituksena oli jakaa myös "ajatuksia" niiden "käytännön ohjeiden" lisäksi, joita oppikirjassa oli molemmilla kielillä kosolti. Endre Zongor Suomesta unkariin: Käytännöllinen unkarin kielen oppikirja. Kerava 1942, s. 159—160.

---

nokirjallisuus ja sen vastavuoroinen kääntäminen. Sinänsä universaalit aiheet sijoittuvat kuitenkin aina aikaan ja paikkaan ja oma maan, oman lähipiirin kuvaaminen on osin tästä syystä kirjailijalle helpointa ja tutuinta ja tämä avaa lukijalle uuden maailman.

Faktalaatikoissa on kaksi sitaattia, jotka kuvaavat suomalaisten käsityksiä unkarilaisista. Molemmat ovat "aikansa lapsia". **Matti Kivekäs** joutui päivittämään **Antti Jalavan** Unkari-teoksen tilanteessa, jossa Unkari oli omaksunut varsin kansallismielisen politiikan kuningaskuntansa vähemmistökansojen suhteen. Kivekäs joutui "korjaamaan" Jalavan aiempia käsityksiä ja ottamaan huomioon kaksoismonarkian uudet linjaukset slaavilaisten kansojen ja Balkanin suhteen. **Endre Zongorin** teoksesta otetut lainaukset ovat vahvan kansallisen eetoksen läpätunkemia

ja niistä voi tunnistaa suursodan kurimukseen joutuneen kahden pienen maan ja kansan huolet. Zongor näkee paralleleja Unkarin ja Suomen kohtaloissa. Kivekäs pyrkii näkemään unkarilaiset uuden poliittisen tilanteen sanelemien ehtojen valossa ja vertaa unkarilaisia toisaalta saksalaisiin (so. itävaltalaisiin) ja toisaalta kaksoismonarkian slaaveihin, kuten slovakkeihin, mutta nostaa esimerkeiksi myös romanialaiset ("valakit") ja juutalaiset. Kivekäs tunnustaa myös sen, että sekä ulkopoliittikan sanelema että myös arjessa esiintyvä nationalistinen unkarilainen ylemmydentunto on suurelta osin katteetonta.

Olen itse joskus puolileikilläni sanonut, että suomalaisten Unkari-stereotypiat ja Unkarintuntemus voidaan kiteyttää kolmeen P -kirjaimella alkavaan sanaan. Nämä kolme sanaa ovat *pusta*, *paprika* ja *pálinka*. Näitä sanoja ei tarvitse selittää

kenellekään. Sittemmin olen täydentänyt listaani ja sanonut, että ”kulttuuri-ihmisille” on vielä kaksi P-kirjainta. Toinen on **Petőfi**, kansallisrunoilija, ja toinen mustalaisorkesterin ensiviulun soittaja ja johtaja eli *prímás*. Urheilijoille voisi olla vielä (László) **Papp**, kolminkertainen nykkeilyn olympiavoittaja 1948–1956 sekä (Ferenc) **Puskas**, kaikkien aikojen menestyksekkäin unkarilainen jalkapalloilija, 1950-luvun alun kultajoukkueen, *Aranycsapat*, jäsen. Nyt olen jälleen elokuussa tarkistanut eli ”päivittänyt” listaani ja lisännyt yhden nimen, josta on tullut käsite: **Pars**.

Monet suomalaiset ovat urheiluhulluja, mutta Unkari on huippu-urheilun maa. Jos unkarilaiselta kysyy tänään, mitä tarkoittaa lukusarja 8-4-5, niin aika moni oivaltaa: Unkarilaisten mitaliteja Lontoossa eli 8 kultaa 4 hopeaa 5 pronssia. Jos verrataan Unkaria ja Suomea ja suhteutetaan tulos väkilukuun, niin Suomen olisi pitänyt saada – ollakseen yhtä hyvä kuin Unkari – 4 kultaa, 2 hopeaa ja 3 pronssia. (Emme ihan tainneet saada!) Täydensin luetteloa Parsin nimellä juuri siksi, että hän sekä EM- että olympiakultaa 2012 voittaneena moukarinheitäjänä edustaa yleisurheilua, joka on aina ollut suomalaisten sydäntä lähellä.

Tiede, koulu ja kirkko

Pitkällä aikavälillä, ja kysymys on silloin vähintäänkin vuosisadasta, voisoin sanoa, että suomalaisten kiinnostukseen Unkariin ovat vaikuttaneet tutkijoiden yhteydet ja koulu sekä viimeisen 80 vuoden aikana luterilainen kirkko ja harrastukset, kuten kuoro- ja urheilutoiminta. Seuraavina viimeisten 50 vuoden osalta tulevat mielestäni Suomi-Unkari Seura, sittemmin marginalisoituneet seuramatkat ja suorat lennot.

Erityisesti äidinkielen, historian, maantiedon opettajat ovat erityisasemassa kulttuurin ja arvojen siirtämisessä seuraaville sukupolville. Tähän joukkoon nostaisin myös luterilaiset pappisstipendiaatit ja kirkkojen välisen yhteistyön sekä erityisesti suomalais-ugrilaiset kulttuurikongressit ja EU:n opiskelijavaihto-ohjelmien osanottajat.

Koulun osalta taustalla on romantiikka ja kansallisuusaate, nationalismi. Monet fennougristiikan luojiin kuuluneet ja tieteenalaa kehittäneet kielitieteilijät olivat myös opettajia. Yliopiston ohella seminaarit opettivat tulevia opettajia. Suomalaisten oli paikannettava itsensä kulttuurikansojen joukossa ja löysimme kielisukulaisuuden. Loimme kansallisen historian, joka sai ”täyttymyksensä” kielellisesti, kulttuurisesti ja historiallisesti yhtenäisessä kansakunnassa ja sen itsenäistymisessä. Täyttymys ohjelmalle tai haaveelle tuli tietysti Tarton rauhassa ja sisäpoliittinen testi oli 1930-luvulla ja ulkopoliittinen testi toisessa maailmansodassa.

Maamme on muodostunut suomalaisista alueista, jotka vuosisatoja on mielletty samaan kokonaisuuteen kuuluviksi. Maamme suomenkielisille kielisukulaisuus oli tärkeä identiteettiä luova tekijä, sillä se tarjosi esimerkin tai oikeastaan kaksi: virolaiset ja unkarilaiset. 1800-luvun lopulla tätä hyödynnettiin, Unkarin asema Itävallan valtioyhteydessä oli paralleeli Suomen asemalle Venäjän yhteydessä – kuten oli myös Irlannin asema Englannin kruunun yhteydessä. Kielisukulaisuus antoi luvan ajatella, että me suomalaiset emme olleet yksin ”kansojen meressä”, vaan oli muitakin kansakuntia, joiden kieli oli samaa juurta ja jotka olivat kyenneet nousemaan eurooppalaiseksi kulttuurikansaksi. Kun erityisesti 1930-luvulla yhteydet muihin pohjoismaihin olivat ohuet, nousi Baltia ja Viro sekä Karpaattien altaan Unkari arvoonsa.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko käynnisti yhteistyön Unkarin luterilaisen kirkon kanssa 1920-luvulla. Erääksi konkreetiksi yhteistyömuodoksi tuli stipendiaattivaihto. Kymmenkunta stipendiaattia kävi Unkarissa ennen talvisotaa ja vastaava määrä unkarilaisia Suomessa. Vaihto alkoi uudelleen 1970-luvulla. Näillä stipendiaatteilla oli mahdollisuus kotiseurakunnissaan kertoa Unkarista, ”kielisukulaista ja heimo- tai veljeskansasta”, kaikki nuo termit olivat käytössä. Viesti meni kuulijakunnalle, jonka valtaosalla ei ollut mitään mahdollisuuksia hankkia omakohtaisia kokemuksia. Lisäksi unkarilaiset

stipendiaatit esiintyivät ympäri maata saarnaten kirkkoissa ja hartaustilaisuuksissa tai herätysliikkeiden seuroissa. Yhteydet eivät katkenneet sodan jälkeenkään, joskin kysymys oli piispojen ja pappien vierailuista, mutta vuorovaikutus kiinteiytyi 1968 jälkeen. Oma vaikutuksensa oli myös Suomalais-ugrilaisilla pappeinkokouksilla, jotka mahdollistivat yhteydet pappiskollegoihin Virossa ja Unkarissa ja näistä yhteyksistä kertomisen seurakunnan toiminnassa.

Vuosina 1921–1936 pidetyt viisi suomalais-ugrilaisista kulttuurikongressia antoivat osanottajilleen ja heidän kauttaan myös muille runsaasti tietoa Suomesta, Virossa ja Unkarista sekä muistakin suomalais-ugrilaisista kansoista. Jo yksin junalla toteutetut matkat olivat elämys osallistujille, mutta vielä merkittävämpää oli osallistuminen satapäisten delegaatioiden jäsenenä itse kongresseihin ja tutustuminen kongressikaupunkiin ja maahan sekä sen kulttuuriin. Kongressit olivat myös alullepanijoina, kun Suomi solmi ensimmäiset kulttuurivaihtosopimuksensa toisaalta Viron ja toisaalta Unkarin kanssa. – Viime vuosikymmeninä lähes samoin periaattein on toteutettu kuusi Suomalais-ugrilaisien kansojen maailmankongressia.

Harrastusryhmät

Tähän joukkoon kuuluvat kansantanssiryhmät, kuorot orkesterit, urheilujoukkueet (kuten uimarit ja nyrkkeilijät) ja vaikkapa Formulakisat. – Jokainen laulukuoro, soitinyhtye ja orkesteri, uima- ja nyrkkeilyseura, jalkapallojoukkue tms. alkaa toiminnan vakiinnuttua etsiä veroisiaan ja vertaisiaan yhteistyökumppaneita. Nykyisin ovet ovat auki kaikkialle, aikaisemmin kohteita olivat Viro, tuolloin vielä osa SNTL:oa, Pohjoismaat ja Unkari. – Maineikas kuoromme, **Suomen laulu** teki ensimmäisen Unkarinturneensa aivan 1900-luvun alussa. Mutta tiedämme kaikki, että vierailu ei varmasti jäänyt ainoaksi. Tuonne 1990-luvun alkuun saakka Paciuksen säveltämä *Suomen laulu* oli tunnetuin suomalainen kuoroteos Unkarissa, tietysti myös suomeksi esitettynä.

Tampereen Työväen uimareilla on ollut vuosikymmeniä yhteistyötä **Miskolcin** kanssa. Pitkän aikavälin yhteistyötä tekevät myös nyrkkeilijät. Yhä useammin unkarilainen vieras haluaisi käydä Suomessa jääkiekko-ottelussa ja miskolcilaisessa **Miskolci Jegesmedvek** eli Miskolcin Jääkarhut-jääkiekkoseurassa oli kaudella 2011–2012 viisi suomalaisvahvistusta.

Vapaa-ajan aktiviteetit

Seuramatkat Budapestiin olivat suosikki kaupunkikohteena osin myös varhaisen viisumivapauden ansiosta. Paljon keskustelua ja naurua aiheutti aikoinaan turisteilta vaaditun ja lennon aikana täytetyn henkilötietolomakkeen, *adatlap*, rivi, jossa kysyttiin äidin tyttönimeä. Osasyynä Unkarin nauttimaan suosioon olivat suorat reittilennot. Unkari oli lisäksi suomalaisille pitkään halpa kohdema, vaikka valuuttakursseilla keinottelua ei juuri harrastettukaan.

Suomi-Unkari Seuran rooli Unkarin tuntemuksen levittäjänä tulee erityisen korostetusti esille 1960-luvulta 1990-luvun alkupuolelle ulottuvana ajanjaksona. Seuran osastoille taas keskeinen toimintamuoto on ollut matkojen järjestäminen Unkariin ja ystävyyskaupunkeihin. Monet ovat tällä tavoin tutustuneet ja tykättyneet Unkariin.

Seuramatkat eli lentäen suoritettavat valmismatkat saavuttivat huippunsa vuonna 1990 (1,17 milj. matkaa), miljoonan matkan raja ylitettiin vuosina 1989, 1990 ja 1991, sitten tulikin lama ja tulivat myös toisenlaiset turistit, jotka alkoivat itse rääätälöidä matkansa. Vuonna 1965 seuramatkalaisia oli vain 16,600, 1971 yht. 127,000 eli vain 1/10 vuosien 1990 tai 1991 matkustajamääristä. Vuoden 1971 jälkeen seuraava huippu oli 1979 yht. 334700, sitten tuli öljykriisi ja uusi nopea nousu alkoi 1983, jolloin päästiin jo lähes vuoden 1978 tasolle. Näistä matkoista myös Unkari sai osansa, joskin sen osalta kysymys oli pääasiassa Budapestiin suuntautuneista kaupunkimatkoista, joihin kytkettiin maaseutupäiviä.

”Perhediplomatian”

saavutukset

Vielä 1970-luvulla monessa suomalaiskaupungissa ”se ulkomaalainen” oli musiikkiopiston unkarilainen opettaja. Heistä ja heidän perheistään tuli myös unkarilaisen kulttuurin lähettiläitä. Heidän yhteyksiensä avulla toteutuivat monet taiteilijoiden ja harrastajaryhmien vastavuoroiset vierailut. Heidän rooliaan lienee vaikea yliarvioida suomalaisten Unkarinkiinnostuksen laajentajina.

Nykyisin, 1990-luvun alusta, musiikinopettajien aseman ovat saaneet IT-insinöörit perheineen. Monet heistä ovat jo maailmankansalaisia, jotka ovat tottuneet työskentelemään vierailu- ja kielialueilla. Heidän lapsensa ovat usein suomalaisissa kouluissa ja tulevaisuus näyttää, mikä heidän roolinsa tulee olemaan. – Aivan uudella ja poikkeuksellisen kiinnostavalla tavalla unkarilaisesta arjesta ja juhlasta kertovat puolestaan maanmiehillään ne suomalaisperheet, jotka ovat hankkineet itselleen talon tai asunnon Unkarista.

Populaarikulttuuri

Vielä 1960-luvun alussa Tampereella oli ravintola, jonka nimenä oli **Pusta**, nyt se on Tillikka. Myös aidot mustalaisorkesterit olivat Tampereella suosittuja, mutta harvoin kuultuja. Wieniläisoprettien ikivihreät kappaleet osaltaan ovat luoneet myönteistä suhtautumista Unkariin. Suomalaiset eksotiikkaa ja romantiikkaa – ja joskus erotiikkaakin tihkuvat – iskelmät ovat kuitenkin alue, joka toi Unkarin ”iholle”, olipa kuulija siitä kiinnostunut tai ei. Iskelmien Unkari ja erityisesti sen *pusta* (Mitä muuta tisimme Unkarista?) oli kaukainen, romanttinen ja nostalginen kohde. Vai mitä pitäisi ajatella seuraavasta?

*Tisza-virran pinta aaltoinen
vyöryy kauas mereen kadoten
niinkuin virran nielee meri
kuohuu luonas kuuma veri
Rozy, pustan tyttö tulinen.*

ISKELMÄSANOITUKSIA

Pustakapakassa istun illoin

*Pustakapakassa istun illoin,
missä viulu mustalaisen soi.
Hehkuu punaviini pikareissa,
kaipauksen rintaani se toi.
Soita mustalainen soita nyhkein ja naurain,
ei oo toista naista niin kuin hän.
Pustakapakassa istun illoin,
missä viulu mustalaisen soi.*

Hevospaimenen ilta

*Kun kutsu tanssiin pustalla soi,
silloin kanssani sun vien,
tumma armaani pien’.
Kun lempi kaukaa luoksesi toi,
sua ma kaipailin vain
tuolla pustalla sain.
Nyt tulisimpaan tanssiin öiseen kanssain
Sinut vien
armaaksein kun sinut saan, ma onnellinen
lien.
Nyt viini virtaa, viulut ne soi,
onnen rintaani lempi toi.*

Pustan yö

*Hiillos hiipuu, hiljaa raukenee,
pustan peittää jo yö.
Soitto, paimenlaulut vaikenee,
päättynyt on päivän työ.
Tummunut on Tisza virran vuo,
rantalehdot lemmensuojan suo.
Pusta uinuu unta raukeaa,
yllä tähtien vyö ...*

Tämähän on lainaus Usko Kempin *Tulipunaruusuista*, joka alkaa ”Illoin luokse pienen kapakan”. Se on suosituimpia yhteislaulumme ainakin ikäpolvelle. Kun *Moskovan valot* on laulettu niin ennen kuin esitetään *Viidestoista yö*, lauletaan varmasti Tulipunaruusu!

Suomalaisen populaarikulttuurin Unkariin on liittynyt aimo annos eksotiikkaa ja romantiikkaa. Unkari oli 1930–1950 -luvuilla suosittu suomalaisten iskelmien kohde, vaikka ani harvalla oli mahdollisuus päästä Unkariin. Suomalaisista iskelmistä löytyy ainakin puolisen sataa sellaista, jotka voidaan kytkeä Unkariin, on *Pustan tyttö* ja *Pustan poika*, on *Pustan hevospaimen* ja *Pustan tyttö tulisilmä*. Lisäksi ovat kaikki ne **Lehárin** ja **Kálmánin** operetit, jotka jollain tavalla kytkeytyvät Unkariin. Ikäpolveni ja edeltävä polvi rakasti ja rakastaa yhä operetteja. Ikivihreän musiikin ohella loisteliäs puvustus ja tanssit, joilla tavallisesti ei ollut mitään tekemistä unkarilaisten tanssien kanssa, ovat osa tätä Unkari- nostalgiala. Maailma kuitenkin muuttuu; vaikka teemme vuodessa tuhansittain pakettimatkoja **Phuketiin**, niin emme ole noista käynneistä hyötäneet montakaan iskelmää. Yksi syy on siinä, että kielitaitomme on lisääntynyt, puhummekin jo maailmanmusiikista, hyvänä pidetty musiikki leviää alkuperäistaliointina netin välityksellä, siitä ei tarvita suomenkielisiä versioita.

Mikä meitä yhdistää? Vuosikymmenten aikana on syntynyt jonkinlainen kahden kansan ”kohtalonyhteys”, vastavuoroisesti positiivinen perusasennoituminen, joka ei liity poliittiseen järjestelmään, ja joka on aistittavissa vieläkin, mutta vielä enemmän minun nuoruudessani ja voimakkaimmin ehkä 1930-luvulla, jolloin suorat yhteydet tosin olivat ohuet.

Tänä päivänä meillä on selkeä mielipide ainakin kahdesta ajankohtaisesta poliittisesta ilmiöstä, Yhdysvaltain presidentinvaaleista ja Un-

karin nykyisestä politiikasta, erityisesti nykyisen Fidesz-KDNP-hallituskoalitiosta. Jälkimmäinen ilmiö ainakin on paljon monisyisempi kuin kuvittelemme suomalaisen lehtikirjoittelun perusteella. ”Tietäessämme”, mitä Unkarissa tulisi tehdä, me samalla eräisiin – kielimuurin takaa tuotuihin – yleistyksiin perustuen luomme uuden yleistyksen Positiivista suhteittemme kannalta asiassa on – riippumatta tulkintamme objektiivisuuden tasosta, että käsityksiimme liittyvät tunnelataukset osoittavat, ettei asia ole meille yhdentekevä! Toki on myönnettävä, että monien kiinnostuksen kohteena on ao. poliittinen ilmiö eli vahvan hallituksen hyvin itsenäinen, omaleimainen ja kansallinen sekä oppositiosta piittaamaton politiikka, ei niinkään se, että tapahtumapaikkana on Unkari.

Pitkien yhteyksiemme ansiosta Unkari on ollut 2. maailmansodan jälkeen paljon suositumpi kohde kuin jokin muu maa, jolla on samansuuruisen asukasluku tai pinta-ala. Itse olen käyttänyt termiä ”skaalaetu”, painimme kansainvälisesti samassa sarjassa. Suomalaiset ovat tosin havainneet, että aiempi *gloriamme* on toki hiukan himmennyt, kun unkarilaiset ovat viimeiset 22 vuotta voineet matkustaa vapaasti, vain oma kukkaro on ollut rajana.

Edelläoleva on kirjoitettu Helsingin Kirjamesseilla lauantaina 27.10. pidetyn lyhyen puheenvuoron pohjalta.

Tenho Takalo

Ajankohtaista

JOULUMYYJÄISET. Joulumyyjäiset ja arpakaiset Kalevan kirkon seurakuntatiloissa yhdessä Kalevan seurakunnan Unkari-piirin kanssa torstaina 29.11. klo 17.00 alkaen.

PIKKUJOULU. Yhdistyksen pikkujoulu torstaina 13.12. klo 18.00 alkaen Kansainvälisessä toimintakeskuksessa, osoitteessa Suvantokatu 13, II krs. Varaa pieni lahja mukaan!

*****

OSASTON INTERNETSIVUT on avattu osoitteessa <http://suomiunkari.fi/osastot/wordpress/tampere/>. Siellä oleva tapahtumapaista pyritään pitämään ajan tasalla myös Unkarin Utisten ilmestymisten välillä.

*****

TAPAAMISET JA ASIOINTI: Yhdistyksen sihteeri **Laura Panula** on tavattavissa sopimuksen mukaan Kansainvälisessä toimintakeskuksessa, Suvantokatu 13, II krs. Varsinaista päivystysaika ei ole. Toimistolla on myytävänä Unkariin ja unkarinkielen opiskeluun liittyvää kirjallisuutta. Hallituksen jäsenten yhteystiedot takakannen sisäisivulla sekä yhdistyksen internetsivuilla.

Myynnissä olevia julkaisuja

Unkarin kielen oppikirja Unkaria
helposti 1 ----- 23,00

Unkarin kielen oppikirja Unkaria
helposti 2 ----- 23,00

Oppikirjoihin Unkaria helposti
1 ja 2 liittyvät äänitteet cd:nä
(1 myös kasettina)----- 12,00

Unkaria helposti taskukoossa
(matkailusanasto) ----- 11,00

Unkarilais-suomalainen laulukirja
Tavaszi szél ----- 8,00

Eszter Vuojala: Unkarilaisten
vieraana, keittokirja ja viiniopas -- 23,00

Domokos Varga: Viestejä talvi-
sodan Suomesta ja kansannousun
Unkarista----- 10,00

Unkari. Maa, kansa, historia
- nyt erä alennushintaan----- 20,00

Tampereen Suomi-Unkari Seuran hallitus 2012

Puheenjohtaja

Irmeli Kniivilä

Hatanpään puistokuja 22 D 84
33900 Tampere
puh. 050-5818471
irmeli.kniivila@elisanet.fi

Sihteeri

Laura Panula

PL 97 33201 Tampere
puh. 044-0304566
laura.panula@suomi24.fi

Eija Kukkurainen

puh. 050 5631861
eija.kukkurainen@uta.fi

Simo Koho

puh. 3647617, 050-5542 426
simo.koho@kolumbus.fi

Auli Mattsson

puh. 040 7245969
auli.mattsson@yths.fi

Pertti Rantanen

puh. 050 3429160
pertti.rantanen52@gmail.com

Varapuheenjohtaja

Alma Peltola

puh. 045 6348324
alma.peltola@uta.fi.

Taloudenhoitaja

Marjut Huhtinen

Simolankatu 71 as 13
33270 Tampere
puh. 040 5485116
marjut.huhtinen@gmail.com

Tenho Takalo

puh. 040 7323728
tor.takalo@gmail.com

Mária Uliczki-Peltola

puh. 050 5945841
maria.upeltola@saunalahti.fi

Mari Vares

puh. 040 5178284
mjvares@hotmail.com

Muista!

**Joulumyyjäiset ja arpakaiset Kalevan kirkon seurakuntatiloissa yhdessä Kalevan seurakunnan Unkari-piirin kanssa
torstaina 29.11. klo 17.00 alkaen.**

**Yhdistyksen pikkujoulu torstaina 13.12. klo 18.00 alkaen
Kansainvälisessä toimintakeskuksessa, osoitteessa
Suvantokatu 13, II krs.
Varaa pieni lahja mukaan!**

**Tapahtumista lisätietoja
yhdistyksen internetsivulla osoitteessa
<http://www.suomiunkari.fi/osastot/wordpress/tampere>
sekä tämän lehden sisäsivuilla!**
